

Nader onderzoek vleermuizen Oranjewoudflat Heerenveen

Datum	25 september 2017
Veldwerk	Koen Breed, Wijnanda Hulsegge, Mark Scheper, Evert-Jan Slot, Lars Sluiter en Harold Steendam
Rapportage	Harold Steendam
In opdracht van	Sweco, mevr. M.C.G. Klous & dhr. J. Hiemstra
Projectnummer	P16348

1 | Aanleiding en vraagstelling

Voor het gebied rondom de Oranjewoudflat in Heerenveen zijn plannen voor herontwikkeling. Onderdeel van deze herontwikkeling is onder andere de sloop van de huidige flat en de bouw van grondgebonden appartementen op de vrijgekomen locatie. Met de herontwikkeling verdwijnt ook een deel van het bestaande groen.

Figuur 1 Impressie van de Oranjewoudflat (links: voorzijde, rechts: achterzijde).

Ten behoeve van de ontwikkeling is op 21 maart 2017 een verkennende toetsing aan de Wet natuurbescherming¹ uitgevoerd. Hieruit is naar voren gekomen dat verblijfplaatsen van vleermuizen in de bebouwing en essentiële vliegroutes of foerageergebieden van vleermuizen niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

¹ Buro Bakker (2017); Quickscan Wnb soortenbescherming Oranjewoudflat Heerenveen. Rapport P16348, Assen.

Om deze verblijfplaatsen in kaart te brengen is nader ecologisch onderzoek uitgevoerd. Deze notitie doet verslag van het ecologische onderzoek en geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Zijn er verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig en wat zijn de effecten van de geplande ontwikkelingen?
2. Zijn er andere belangrijke functies voor vleermuizen (vliegroutes/foerageergebied) aanwezig en wat zijn de effecten van de geplande ontwikkelingen?
3. Welke vervolgstappen zijn nodig om de geplande ontwikkelingen uit te kunnen voeren?

2 | Onderzoeksmethode

Het nader onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd in de zomer en nazomer van 2017. In tabel 1 zijn de gegevens van de veldbezoeken weergegeven.

Tabel 1 Gegevens van de veldbezoeken in 2017.

Datum	start	eind	zon op/onder	Weer
7 juni 2017	21:30	23:20	21:56	14°C, half bewolkt, droog, wind W3
11 juli 2017	3:10	5:10	5:25	17°C, half bewolkt, droog, wind W1
16 augustus 2017	21:45	02:00	20:59	18°C, half bewolkt, droog, geen wind
20 september 2017	21:30	02:00	19:38	12°C, half bewolkt, droog, wind ZW1

Het nader onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd door middel van vier veldbezoeken. De eerste twee bezoeken waren speciaal gericht op het vaststellen van kraamverblijfplaatsen en zomerverblijfplaatsen, de laatste twee bezoeken waren gericht op het vaststellen van paarverblijfplaatsen en aansluitend op het vaststellen van massawinterverblijfplaatsen. Alle veldbezoeken zijn met tenminste twee personen uitgevoerd. De laatste ronde is zelfs met vier personen uitgevoerd.

Het eerste veldbezoek is gebracht rond zonsondergang bij het uitvliegen van de vleermuizen. Het tweede veldbezoek is gebracht rond zonsopkomst bij het invliegen van de vleermuizen. Het voordeel van een ochtendronde is dat vleermuizen voor het invliegen vaak enige tijd in de nabijheid van de verblijfplaats rondvliegen en dat op deze manier verblijfplaatsen makkelijker zijn op te sporen.

Het derde en vierde veldbezoek is gebracht vanaf één uur na zonsondergang tot middernacht. Beide veldbezoeken zijn vervolgens met twee uur verlengd om de aanwezigheid van nachtzwermen te onderzoeken. Nachtelijk zwermen duidt op de aanwezigheid van (massa)winterverblijfplaatsen.

Tijdens de veldbezoeken is gebruik gemaakt van een batdetector van het type Petterson D240x. De batdetector maakt de ultrasone geluiden van de vleermuizen hoorbaar voor het menselijk oor, zodat determinatie van de soorten mogelijk is. Tevens kunnen geluiden worden opgenomen om later met specialistische software gedetermineerd te worden. Dit laatste is een handig hulpmiddel voor de zeldzamere en moeilijker te determineren soorten. Het onderzoek is uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2017².

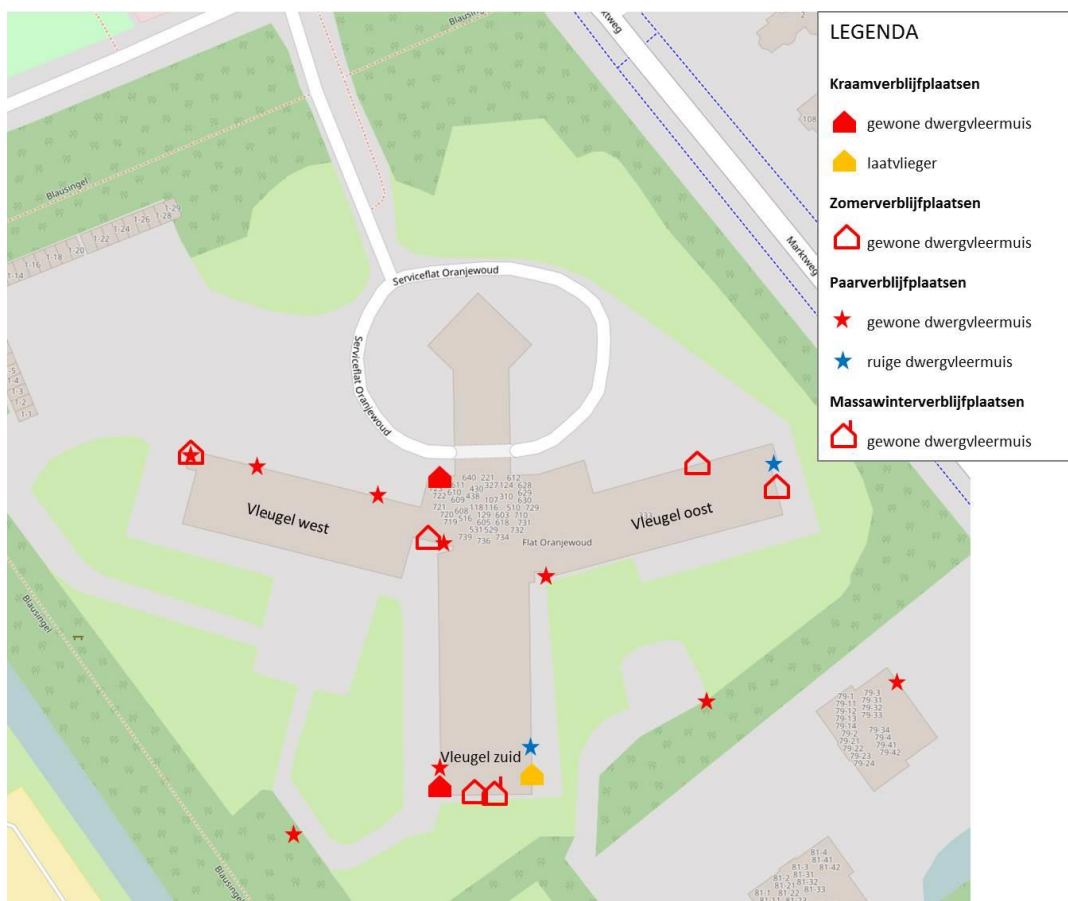
² Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging (2017). Vleermuisprotocol 2017, maart 2017. www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdiervereniging.nl

3 | Resultaten

3.1 Resultaten per veldbezoek

7 juni 2017

Tijdens het eerste veldbezoek werd tenminste één verblijfplaats van een gewone dwergvleermuis vastgesteld. De eerste vleermuizen (laatvliegers, rosse vleermuizen en gewone dwergvleermuizen) werden kort na zonsondergang waargenomen. Dit duidt op de aanwezigheid van verblijfplaatsen dichtbij het onderzoeksgebied. Van deze vleermuizen kon echter niet direct worden aangetoond dat ze binding hadden met de Oranjewoudflat, of de bomen er omheen. Na het uitvliegen van de vleermuizen foerageerden ongeveer 20 gewone dwergvleermuizen en minimaal 2 laatvliegers rondom de Oranjewoudflat. Aan het eind van de avond werd een roepende gewone dwergvleermuis aan de voorzijde van het gebouw waargenomen. Dit duidt op een verblijfplaats in de gevel (zie ook figuur 2).

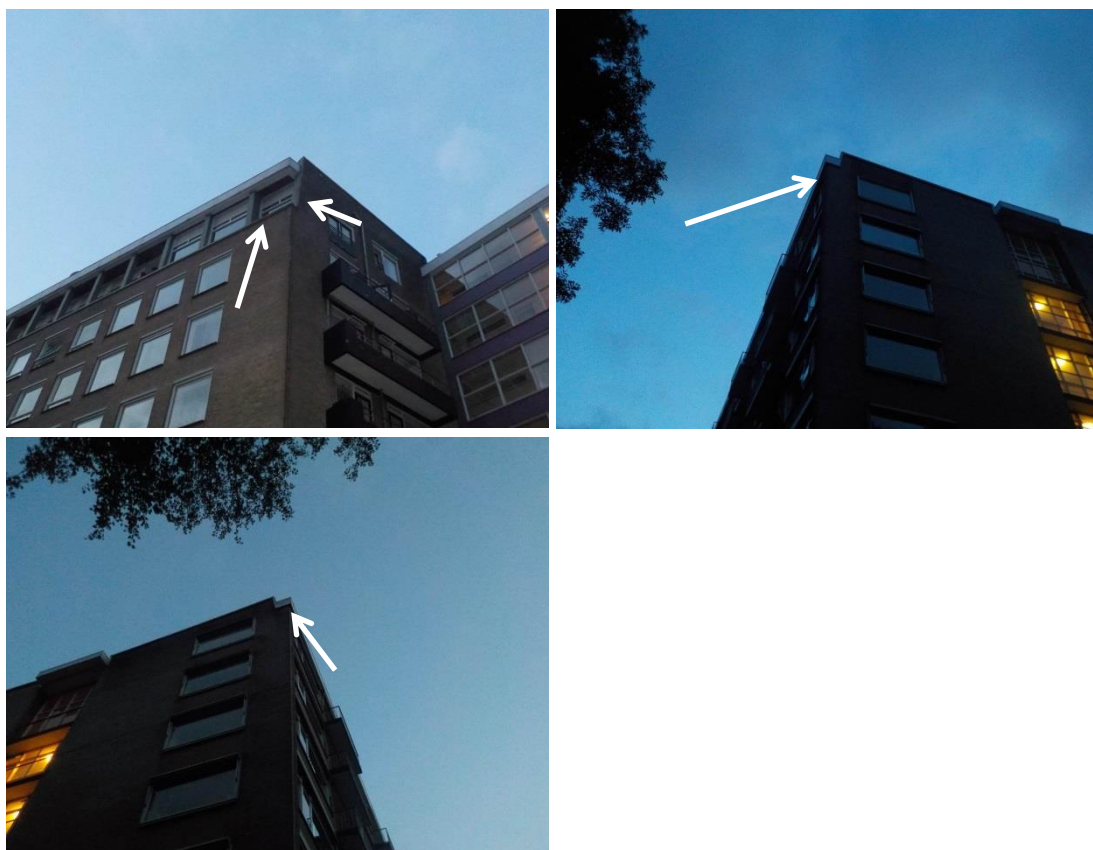

Figuur 2 Aangetroffen verblijfplaatsen van vleermuizen in en rond de Oranjewoudflat in 2017.

11 juli 2017

Het tweede veldbezoek werd uitgevoerd in de vroege ochtend bij het invliegen van de vleermuizen. Al vrij snel na aankomst werden op drie locaties rondom de flat zwermende vleermuizen waargenomen. Aan de voorzijde, ter hoogte van de hoofdingang, waren minimaal 30 gewone dwergvleermuis-

zen aan het zwermen. Vanaf 3:45 uur keerden de eerste vleermuizen hier terug naar hun verblijfplaats. De verblijfplaats ligt vermoedelijk in de spouw. Deze werd via een kier tussen een betonnen strip en de muur bereikt (zie figuur 3, linksboven). Het hoge aantal vleermuizen duidt op de aanwezigheid van een kraamverblijfplaats. Daarnaast zijn op twee andere locaties rondom de flat kraamverblijfplaatsen aangetroffen. Deze kraamverblijfplaatsen zijn beide vastgesteld in de hoekpunten van de zuidvleugel van de flat (figuur 2). Aan de westzijde van de vleugel vlogen minimaal tien gewone dwergvleermuizen in via de betonnen gevelomlijsting helemaal bovenin (figuur 3, rechtsboven). Aan het oostelijke hoekpunt betrof het een kraamverblijfplaats van minimaal vijftien laatvliegers. Ook deze vlogen in via de betonnen gevelomlijsting helemaal bovenin (figuur 3, linksonder). Op andere locaties rondom het gebouw werden op diverse plaatsen roepende gewone dwergvleermuizen vastgesteld. Ook dit duidt op de aanwezigheid van verblijfplaatsen. Aan de westzijde van de Oranjewoudflat werd in het begin van het veldbezoek een foeragerende ruige dwergvleermuis gehoord. Van dit exemplaar kon niet worden vastgesteld of het een verblijfplaats binnen het plangebied had.

Figuur 3 Aangetroffen kraamverblijfplaatsen van vleermuizen in de Oranjewoudflat (linksboven: gewone dwergvleermuis aan de voorzijde van de flat, rechtsboven: gewone dwergvleermuis aan de zuidvleugel, linksonder: laatvlieger aan de zuidvleugel).

16 augustus 2017

Het derde veldbezoek was gericht op het vaststellen van paarverblijfplaatsen en aansluitend ook op het vaststellen van massawinterverblijfplaatsen. In de flat werden op diverse locaties roepende gewone dwergvleermuizen en ruige dwergvleermuizen gehoord. Dit duidt op de aanwezigheid van

paarverblijfplaatsen. Deze zijn aangegeven in figuur 2. In de periode tot middernacht werd een hoge activiteit van foeragerende gewone dwergvleermuizen vastgesteld aan de oostelijke en westelijke vleugel. Het gaat om ongeveer 50 à 60 exemplaren aan de voorzijde van de oostelijke vleugel en om ongeveer 20 exemplaren aan de voorzijde van de westelijke vleugel. Het is zeer waarschijnlijk dat een deel daarvan in de Oranjewoudflat verblijft. Hoewel het om aanzienlijke aantallen vleermuizen gaat is er aan de voorzijde van de flat geen duidelijk zwermgedrag waargenomen. Wel werd regelmatig waargenomen dat vleermuizen aanvliegbewegingen maakten richting de gevel.

Zwermende vleermuizen werden vastgesteld op de hoek van de westelijke vleugel en in de zuidelijke vleugel (figuur 2). Overige waarnemingen hadden betrekking op foeragerende vleermuizen. Het gaat om gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en een niet te determineren myoot. De kwaliteit van de geluidsopname van de myoot was niet goed genoeg, waardoor de vleermuis niet tot op soortniveau kon worden gedetermineerd.

Na middernacht hield het zwermen op en nam de activiteit van paarroepende vleermuizen toe.

20 september 2017

Het doel van het vierde veldbezoek was vergelijkbaar met die van het derde veldbezoek en was gericht op het vaststellen van paarverblijfplaatsen en aansluitend het vaststellen van massawinterverblijfplaatsen. Direct bij aankomst werden minimaal 15 zwermende gewone dwergvleermuizen vastgesteld voor de gevel van de zuidelijke vleugel. Het zwermen werd vastgesteld op de bovenste verdieping, iets rechts van het trappenhuis (figuur 3). Hetzelfde gedrag werd hier ook tijdens het derde veldbezoek vastgesteld. Overige locaties met zwermende vleermuizen zijn niet vastgesteld. Op de plek in de westelijke vleugel waar tijdens het derde veldbezoek een verblijfplaats van gewone dwergvleermuizen werd vastgesteld, was tijdens het vierde veldbezoek geen duidelijk zwermgedrag meer waar te nemen. Naast de massawinterverblijfplaats zijn nog diverse paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen en ruige dwergvleermuizen in de gevels van de flat en in de beplanting rondom de flat vastgesteld (figuur 2).

Figuur 4 Aangetroffen massawinterverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in de zuidelijke vleugel van de Oranjewoudflat.

3.2 Conclusie

In de Oranjewoudflat zijn verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger vastgesteld. Het gaat daarbij om kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. Tijdens het vleermuisonderzoek is vastgesteld dat in de flat het

hele jaar door vleermuizen verblijven. Dit geldt in elk geval voor de gewone dwergvleermuis, met kraamverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. Voor de laatvlieger heeft de flat in elk geval een belangrijke functie in de kraamperiode. Daarbuiten is gebruik niet vastgesteld, maar het is niet ondenkbaar dat de laatvlieger ook in de flat overwintert. Over de overwintering van laatvliegers is weinig bekend. Voor de ruige dwergvleermuis is de flat vooral in de nazomer van belang als paarlocatie. Overwintering van de ruige dwergvleermuis in de Oranjewoudflat kan op basis van de resultaten van het onderzoek niet worden uitgesloten.

De parkachtige omgeving fungeert als belangrijk foerageergebied voor gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Voor de gewone dwergvleermuis is het essentieel. Gewone dwergvleermuizen overwinteren in de flat en moeten direct na de winterslaap dichtbij de flat kunnen foerageren. Op twee locaties zijn paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis in bomen vastgesteld.

De bomen langs de Marktweg vormen een doorgaande lijnvormige verbinding met de omgeving en is daarmee een belangrijke vliegroute voor de vleermuizen die in de flat verblijven.

4 | Effectenbeoordeling

Met de sloop van de Oranjewoudflat verdwijnen verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. De flat wordt het hele jaar door gebruikt als verblijfplaats van vleermuizen. Het verdwijnen van de flat leidt in elk geval voor de gewone dwergvleermuis tot aantasting van de lokale populatie, omdat de flat in alle gebruiksfuncties in de levenscyclus voorziet.

Ruige dwergvleermuizen verblijven met name in de nazomer in geringe aantallen in de Oranjewoudflat. Overwintering op kleine schaal is waarschijnlijk. Met de sloop verdwijnen de mogelijkheden om in de flat te verblijven. Vanwege het geringe aantal vastgestelde verblijfplaatsen is het waarschijnlijk dat het verlies kan worden opgevangen door de omgeving. De parkachtige omgeving met veel oudere typen woningen en hoogbouw biedt veel alternatieven.

De laatvlieger is eenmalig in de flat vastgesteld. Omdat tijdens de andere veldbezoeken geen verblijfplaatsen in de flat zijn vastgesteld kan worden geconcludeerd dat de verblijfplaats in de Oranjewoudflat onderdeel is van een netwerk dat ook deels buiten het onderzoeksgebied ligt. Het verdwijnen van de flat kan daarom naar verwachting in enige mate worden opgevangen door de omgeving. Daarnaast verdwijnt mogelijk ook essentieel foerageergebied van vleermuizen. Dit laatste is met name het geval als er grote hoeveelheden bomen worden gekapt. Een belangrijke vliegroute bevindt zich net buiten het te ontwikkelen gebied (langs de Marktweg).

5 | Vervolgstappen

Voor de sloop van de Oranjewoudflat is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming nodig. Deze dient te worden aangevraagd bij de provincie Fryslân. Bij de aanvraag moet een activiteitenplan worden opgesteld, waarin maatregelen en alternatieven worden uitgewerkt om schade aan vleermuizen zoveel mogelijk te voorkomen.

Belangrijke onderdelen in een activiteitenplan zijn:

- Beschrijving van het uitgevoerde ecologisch onderzoek en de resultaten;
- Beoordeling van de invloed van de werkzaamheden op de functionaliteit van het leefgebied en op de gunstige staat van instandhouding van de aanwezige beschermde soorten;
- Alternatievenafweging. Onderbouwing van de nut en noodzaak van de geplande ingreep;
- Uitwerking van mitigerende maatregelen.

Vanwege de grote ecologische kwaliteiten van de Oranjewoudflat is het advies om op korte termijn een vooroverleg met de provincie Fryslân te organiseren.